

Disputatio medica inauguralis de dysenteria

<https://hdl.handle.net/1874/347233>

DISPUTATIO MEDICA
INAUGURALIS
DE

20.

DYSENTERIA,

QUAM,

DIVINO FAVENTE NUMINE,

Ex Auctoritate Magnifici Rectoris,

D. HERMANNI van HALEN,

S. S. Theologiæ Doctoris, ejusdemque Facultatis in Inclytâ

Academiâ Ultrajectini Professoris Ordinarii, Verbiq[ue]

Divini ibidem in Ecclesiâ Præconis,

N E C N O N

Amplissimi Senatus Academici consensu, Nobilissimæque

Facultatis MEDICÆ Decreto,

PRO GRADU DOCTORATUS,

Summisque in MEDICINA honoribus & Pri-

vilegiis ritè, & legitimè consequendis,

Exaditorum examini submittit

JEDIDJA SAFFORDUS SOMERSETO-Anglus.

Ad diem 22. Junii horis locoque solitis.

TRAJECTI ad RHENUM,

Ex Officinâ FRANCISCI HALMA, Academiæ
Typographi, cl^o l^oc LXXXIX.

V I R O

Plurimum Reverendo Pietate ac Eruditione spectatissimo

D. THOMÆ SAFFORDO A. M.
Myſteriorum ſacrorum Interpreti Facillimo, Doctiſſimo, Eccleſiæ Paſtori Vigilantiſſimo, Fideliſſimo, Orthodoxæ Veritatis Propugnatori ſtrenuo,
Patruo Dilectiſſimo, Ætatem Colendo, Obſervando.

NEC NON

Clariſſimis Doctiſſimiſque VIRIS

D. JACOBO VALLAN M. D.
In Illuſtri Academia Trajectina Facultatis Medicæ
Profefſori Celeberrimo; Practico, ſolidiſſimis ex fundamen-
tis, Solidiſſimo, Feliciſſimo; Promotori quoad
vivam ſuſpiciendo venerando.

D. JOHANNI MUNNICKS M. D.
Reipubl. Trajectinæ Polyatro Expertiſſimo, Anato-
miæ & Botanices Profefſori ordinario;
*Præceptoribus ſuis & Duſtoribus facillimis, ſolertiſſimis
omni Honore, & Obſervantia proſequendis,
Primitias bæſce,
Grati Devotique animi Teſtandi gratia,*

Offert, Dedicat, conſecrat.

JEDIDJA SAFFORDUS. Auct.

DISPUTATIO MEDICA

INAUGURALIS

DE

DYSENTERIA.

§. I.

Orborum omnium *Theoria*, & *Therapia*, Medicinam facienti *accurate*; Peracutorum tamen, atque atrociorum, *accuratissime*, cognoscenda. Quare non inconsultò me facturum arbitror, si *Academiae* legibus specimen publicum imperantibus, *Dysenteriae Naturam*, *Causas*, *Signa*, atque *Curationem*, pro virili investigavero: quandoquidem peracutissimum saepe, nec non atrocissimum esse hunc Affectum ex sequentibus symptomatibus, satis superque patebit, imo vel a voce ipsa aliquo modo patet; de cujus Etymo non est quod multum disceptemus, cum sit origine Græca a *δύς*, *detrimentum*, *difficultatem*, seu *malam affectionem* notante, & *ἐντερι* *Intestina*. Latinis eadem fere, nec non diversæ aliæ voces obtinent, *Cels. lib. 4. C. 15. Tormina. Calius Aurelianus Intestinorum Rheumatismum* vocat. *Paracelso* morbus dicitur *disolutus*, *Nostratibus The Bloody flux*, or *the Griping of the Guts*. *Belgis de Bloed-gang / of de kroede Loop*. Vulgo, minus tamen accurate, diversæ numerantur species omnes *dejectiones cruentas complectentes*, quæ videri possunt apud *River. Gal. &c.* quos, cum *neotericorum* sententia, (*apud Cl. Willis. Pharm. Rational. part. 1. p. m. 149.* & *feliciss. practicum Sydenham. op. Cap. 3. §. iv.*) ad *dejectiones minime cruentas nomen hoc extendente*, ut a nostro scopo alienas sicco pede præteribimus.

II. *Dysenteria* ergo nobis erit *motus intestinorum peristalticus acceleratus*, quo *materia cruenta, mucosa, purulenta, saniosa, varia, frequentius, cum dolore & ventris torminibus excernitur*. Ab *Hæmorrhoidibus, Diarrhæa, similibusque loco, gradu, & materia* satis distinguitur, verum enim vero ut magis in naturam morbi penetrare possimus, de partium

affectarum textura, & usu paucula prælibare opere prætium censemus, antequam ad pleniorum hujus morbi explicationem accedamus. *Partes affecta* sunt *Intestina*, quæ constant ex tribus Tunicis, quarum *Extima* membranosa est, qua mediante intestina omnia (exceptis eorum principio, & fine, & quadam Coli parte, quæ Omento affigitur) Mesenterio annectuntur. *Media* carnea est, duplici fibrarum morricium serie constans. *Intima* nervea, continetque non solum lacteorum, sed & innumera vasorum sanguineorum oscula, quæ crusta villosa, vel si mavis, tunica glandulosa *Cl. Willis.* obducuntur; cujus usus est tunicam nerveam defendere, ne nimis irriteretur ab ulla materia acris, & pungente, quæ per intestina fluit. *Tunica* vero *nervea* ad sensum, & ad spiritus suppetendos, *Media* ad motum, ut & *Extima* pro cæterarum integumento, nec non loco Tendinis Tunicae musculari inseruit: ex sententia *Doctiss. Willis. Pharm. Rational. part. 1. Cap. 2 § 1. p. m. 37.* Vasa habent Intestina omnis generis, arterias, venas, & nervos a mesentericis, nec non vasa lactea & lymphatica, quorum minutissima oscula in tunica interiori præcipue tenuium hiantia confertissime reperiuntur. Usus & actio Intestinorum est, chylum, & fæces continere, a loco in locum promovere, subtiliores chyli partes in vasa lactea exprimere, crassiores vero ultra protrudere, donec per anum excludantur. Plura de his qui desiderant, adeant *Cl. Willis. Cap. prædict.* ut & alios Authores Anatomicos; ubi Tunicam glandulosam, Nervos, Tubulos, &c. vel ad minutias usque descriptos inveniunt, quibus nos brevitatis ergo superfedimus.

III. His itaque præmissis progredimur ad *Causas*, quæ sunt vel *Proximæ* vel *Remotæ*. *Proxima* *Dysenteria* *Causa* est vasorum sanguineorum apertio, sive illa fiat per *ἀναστομίωσιν* i. e. ubi sanguis & humores per dilatata, & aperta nimis, vasorum orificia effluit: vel per *διάρρησιν* *ablationem*, vasibus ruptis erosis &c. quæ quomodo fiat suo loco dicemus. *Causa*, *Remota*, seu *Procatartica* est, unde morbus incipit; *Potentia* vel *Actu* hæc *πρόφασις*, illa *ἀφορμή* dicitur.

IV. *Πρόφασις* in *Materiatura* & *Structura* quærendas arbitror. Ad *Materiaturam* pertinent partes corporis fluidæ; *qualitate*, *quantitate*, *motu*, vel *mixtis*; peccantes. *Qualitate* enim peccant, quando *tenuiores*, *salsiores*, *accidiores*, *acriores*ve existentes, vasorum oscula dilatando, referando, exedendo, vasis rupturam seu apertionem excitant: *Sec. illud Hip: de affect. T. 24. n. 10. p. m. 176. Agrotat quidem Sanguis, & corruptus secedit; agrotat autem, & Intestinum, & raditur, ac exulceratur.*

ceratur. Humor etiam nimis *crassus*, & ad coagulandum prædispositus, ubi non satis commode, propter sui crassitiam, à tenuissimis vasculis recipi potest, facile in angustiis hæret; ibique moras nectens, acrior fit, eroditque vascula tenerissima. Quantitate etiam possunt humores peccare, quamvis à sola Plethora raro rumpuntur vasa, huic autem si accedat *Tertium*, humorum viz: major motus, humores, ita à tergo impulsæ, dum vasa à Plethora nimis infarciuntur, & distenduntur, non facile cedentes, ruptionem efficiunt. Ad *Humores mixtos* referri potest, partium glandulosarum, aliarumque Fermentum, seu illud ita *acre* sit, ut propius ad naturam *acidi*, quod frequentissimum, seu *salsi* seu *utriusque mixti*, *nitrosive* accesserit; unde humores facillime coagulantur, vitiantur, & corrumpuntur. Tales autem humores, vel in Intestimis hærentes, vel aliunde, post alios morbos, eo delati, facillime *Affectum Dysentericam* produciunt.

V. Ad *Structuram* pertinent *partes solide* in quibus *Intestina* Considerationem merentur, præcipue quoad *vasa*, quæ in *Intestinis* præfertim *tenuibus*, *innumera*, quandoque etiam nimis *tenera* & *gracilia* sunt; quo Sanguis in vasis exilioribus multum coarctatur; Arteriarum etiam tunicae, circa internam Intestinorum tunicam teneriores existentes, & oscula laxiora, fluxum *Dysentericum* faciunt. Quandoque etiam *Pori cutis* ita conformantur ut vix sufficiant ad *transpirationem naturalem*, & à recremento quodam Sanguinis viscido, aut ab aere crasso, vel *levissima* quadam *causa*, *interna*, vel *externa*, obstruuntur, & occluduntur. Unde Transpiratione impedita, particulae heterogeneae in Sanguinem reducuntur, quem incrassant, & ad coagulandum aptum reddunt. Particulae etiam crassiores adeoque magis per alvum, quam per alias vias, expurgari aptae, arteriae cæliacae, & mesentericae ductu, intestinorum tunicis inferuntur; ubi Sanguis cum recrementa sua *secernere*, & *excernere* nequeat, sui ipsius portiones maxime infestis, quin & seipsum effundit. Aliquæ autem particulae heterogeneae, intestinorum membranis infixæ, fibrillas nerveas vellicando, inordinatum, & majorem spirituum, & humorum in iis influxum, (unde varie agitari possunt tubuli, glandulae &c.) imo *diathesin phlegmonoidem*, aut *ulcerosam*, quandoque *sphacelosam*, & cito *exitialem* inducunt. Hinc diversi foci, in M. S. Ventriculo, Pancreate, Glandulis, aliisque partibus, *omnes*, ad hanc Classem merito referuntur.

VI. Præcipuis igitur & maxime obviis causis quæ ad *αἷμα* spectant

Etant, enarratis, ad *ἀφορμας* me converto quæ ambitu rerum non, naturalium continentur, aut quæ in hunc censum solent venire, inter quas primum sibi locum vendicat *Aer* (præcipue in Dysenteria Epidemica) qui cum, bonæ valetudinis, tum, morborum causa perquam universalis est; purus enim sanitatis, impurus morborum parens. *Mutationes imprimis temporum pariunt morbos Hip. aph. 1. §. 3.* unde facile colligitur quare Autumno potissimum grassentur Dysenteria, cum ea tempestas præ aliis variet. *Aer* nimis calidus & udus: vel post longam siccitatem in humidum conversus, Sanguinem reddit acriorem: *Aer* vero nimis frigidus, aut crassus, cutim obstruit & particulas transpiraturas intercludit, unde Dysenteria, ut ex ante dictis patet. Ita si hyems sicca & aquilonia fuerit, ver autem pluviosum & australe, necessum est astate febres acutas fieri, & ophthalmias, & dysenterias, mulieribus præsertim & viris natura humidioribus, docente *Hip. aph. 11. §. 3.* Ab aere etiam, venenato quodam miasmate infecto, Dysenteria Epidemica resultat, tale autem miasma à variis exhalationibus subterraneis, aut cadaveribus putrescentibus, aut excrementis dysentericorum plurimisque aliis fordibus venit, quod, vel per inspirationem M. S. communicatur, vel cum Saliva oris miscetur, cum qua ad Ventrículum deductum, naturale hujus fermentum corrumpit, imo per poros totius corporis penetrare in venas & intestina ibidemque hærere, aut ultra Sanguini per venas lacteas communicari & per totum corpus dispergi potest, ubi Sanguinis mixturam corrumpit, turbat, inspissat & in acridinem vertit: nec non Sanguinem & Spiritus diversimode agitando, & diversas in corpore mutationes inducendo, varia effecta, & horrenda sympomatata producere potest.

VII. Sequuntur nunc *Assumpta*, quæ vel *qualitate* vel *quantitate* peccantia facile nocent *Hip. aph. 4. §. 2.* cibo enim & potu, quibus vita manente omnino carere non possumus, dum secundum institutum utimur, neque quantitate, nec qualitate peccantes, tantisper degimus sani, nec facile cum morbis, cæteris paribus, nobis est luctandum, secundum illud *Hip. l. de affect. §. 44. ad sanitatem optima sunt, qua modice ingestâ sufficient, ut famis & sitis sint modera.* Si autem nimia copia aut qualitate peccantia ingeruntur, male concoquantur; unde humores peregrini, & præternaturales gignuntur, & coacervantur, sicque fores dysenteria aperiuntur: hinc etiam cruditates, acores, & sordes in primis viis accumulatur, quæ accerere poterint primo, Diarrhæam, post, Dysenteriam Senis nostri monitu *aph. 75. §. 7. ab alvi*

alvi profusio Dysenteria. Cæterum si concoquantur & inde copia sanguinis etiam laudabilis generatur, repletiones vasorum fiunt, quæ non possunt in eodem manere statu, neque quiescere aph. 3. §. 1. sed in deteriorius vergunt & putrescunt, imo quandoque rumpunt vasa.

VIII. Cæterum ex omnibus ciborum generibus fructus horæi, impuro & facile putrescenti succo constantes, notandi veniunt, cibi enim *δυσεντερικῶν* & *καυόχρυσος* chylicationem lædunt, Hujus generis sunt mala dulcia, cruda, mala persica, pruna, pyra, uvæ, nuces, melones, cucurbitæ, fungorum genera, ut & dulcia omnia, salita, aut fumo indurata, quæ acriores & falsiores reddunt humores, Intestina vellicant, & spiritus in spasmos excitant. Quandoque etiam morâ acriores facti tunicas corrodunt. Potus etiam non rite defæcati, liberalius assumpti, ut *μούστος*, Cerevita dulcis, crassa, recens, vinum fructuarium &c. Dysentericam ansam dant. Sic plumbo nimis tincti, plumbum enim plurimo scatet sale acri & corrosivo. Huc etiam spectant Medicamenta, & Venena, qualia sunt Cathartica vehementiora, Heleborina, Esulina, Antimonialia, Aqua fortis &c. quæ cum assimilari non possunt, tandem ad Intestina propelluntur; ubi fibras tunicarum vellicant & corrodunt; inter hæc etiam numerari possunt resinæ nimis subtiliter pulverisatæ, quæ firmiter asperæ Intestinatorum tunicæ interiori adhærentes, & acrimonia sua eandem exstimulantes, faciunt ut glandulæ innumeræ istic sitæ, Lympham suam acrem profundant, atque orificia vasorum sanguineorum exedant.

IX. De cæteris Rhebus n. n. brevitatis ergo non multum dicemus; à nimio enim Otio, Somno & Quiete sanguinem lentescere, obstructions oriri, humoresque excrementitios accumulari; à Vigilis & nimio Motu spiritus dissipari & sanguinem vappescere, adeoque morbo producendo Symbolum conferre, quis negabit, quantum etiam Animi pathemata vehementiora, ut Ira, Timor, Matus nimius hic possunt, mutationibus, quas in sanguine, & humoribus præstant, attendenti facile patebit. Excretis & Retentis accensentur solitæ evacuationes sensibiles suppressæ. Ad Causas præternaturales referantur Variolæ, Empyema, Febres malignæ, ardentes, Lumbrici, Inflammatio Intestinatorum, Cholera, Diarrhœa & alii morbi qui Dysenteriam producunt Symptomaticam. De quibus Auctores abunde scripserunt ad quos lectorem ablegamus; & ad Differentias properamus quarum præcipuas solum recensere videmus.

X. Dysenteria itaque alia est intensa, alia remissa, alia continua, perio-

periodica alia. Ratione, Causarum nunc enim oritur à bile, nunc à pituita particulis acidis salis impregnata, aut à fermento quodam acido & coagulante, alia etiam ab ulcere alia non; illius tres statuuntur gradus apud auctores secundum magis & minus differentes. 1. In quo sunt excrementa vulgo pinguia (revera mucilaginosa & pituitosa) exiguo cruore perfusa. 2. Ubi superficies interna Intestinorum tenuis, quæ membranosorum ramentorum speciem præ se ferat, cum excrementis excernitur. 3. Ubi substantia Intestinorum sub forma quasi caruncularum (quæ revera glandulæ sunt à Peyero descriptæ) dejiciuntur. *Ratione grassationis alia epidemica & maligna, alia privata & benigna dicitur; alia cum alia sine febre. Ratione affectorum Intestinorum, interdum enim Intestina conjunctim, interdum singula seorsim, nunc tenuia nunc crassa patiuntur: quod ex doloris loco, qualitate, tempore exitus excrementorum, & mixtione sanguinis purisve cum fœcibus, nec non situ Intestinorum Auctores dignoscunt. Plura de his qui desiderat adeat Sennerium Riverium &c.*

XI. Ad hujus morbi *Phænomena* quod attinet, seu *signa Diagnostica* vulgo dicta, sunt, frequens cruenta, mucosa, purulenta, saniosa, varia (sc. mixta bile, pituita, sero, &c.) ramentosa dejectio; *Tormina Hip. de affect. p. 176. T. 24. Fastidium cibi Cardialgia, Vomitus, Singultus, Lypothymia, Tenesmus, Procidentia Ani, Sitis aucta, Febris, Inquietudo, Vigilia, Convulsio, Virium, & Appetitus prostratio, &c.* quorum alia in aliis, pro varia Dysenteria gradu, & corporis dispositione, magis vel minus, conspicua.

XII. Horum omnium *Causa* ex ante dictis deduci possunt. *Dejectiones variæ* ab aperture vasorum quovis modo facta, ut ante in Causis diximus; nam à Dyscrasia sanguinis & varia admixtione particulæ heterogenearum, nec non à varia Chyli Lymphæ & Humororum effervescentia, coagulatione, præcipitatione, & secessione (quibus multum conferre potest acidum coagulans) dejectiones producuntur variæ. *Tormina*, à Corrosione Intestinorum & vellicatione partium nervosarum, motus enim peristalticus evadit convulsivus, unde magno cruciantur dolore Intestina. *Fastidium Cibi*, à fermento ventriculi, halitibus ex intestinis præsertim tenuibus elevatis, aut particulis heterogeneis aliunde eo delatis, enervato, aut corrupto deduco. Halitus acres ad superius ventriculi orificium assurgentes & spiculis suis partes istas maxime nervosas pungentes dolorem excitant acutissimum, quem *Cardialgiam* vocamus. Quandoque etiam Diaphragma

phragma in consensum trahitur, vel particulæ acres, & acidæ ipsas Diaphragmatis partes sensiles vellicant, & motus convulsivos *Singultus* dictos excitant. *Sitis* potest oriri à particulis falsis cum saliva ad fauces allatis, nec non à nimia effusione Sanguinis, & Humorum, unde humores qui antea fauces humectarunt deficiunt, & corpus siccius redditur. *Tenesmus* à particulis acribus & viscidis circa Sphincterem hærentibus, illumque pungentibus, & ad continuos egerendi conatus stimulantibus, originem ducit; quibus, partibus istis continuo humorum fluxu emollitis, flaxidioribus factis, *Procidentia Ani* facillime supervenit. Item particulæ heterogeneæ tanta copia per Intestina fluentes, quomodo per vasa lactea communicari, ibique sanguinis effervescentiam p. n. inducentes, ejus mixturam turbando *Febrim* excitare possint, nemo non concipit; qua effervescentia halitus acres ad cerebrum delati, nervorum principia irritando, *Vigilias*, inordinatumque spirituum in partes influxum efficiendo, *Convulsiones*, producant. Ultimo *Virium Debilitas* tot gravissima symptomata quæ hunc morbum Commitantur necessario sequitur; cum enim Sanguis & humores effunduntur, intestina tantis doloribus cruciantur, *Spiritus* symptomatibus variis *Consumuntur*, Chylus in vasa lactea male distribuitur, adeoque *Nutritio*, & *Spirituum restauratio* impeditur, vires non possunt non deficere. Symptomatum *Causis* ita breviter explicatis, sequitur.

XIII. *Prognosis*, quæ ratione *Causarum*, *Differentiarum*, & *Symptomatum* variat. In genere vero difficilimum maximeque periculosum esse morbum statuendum. Sec. illud *Hip. lib. de diata III. Tom. 1. p. 253. & Tom. 2. p. 176. lib. de affect. §. 25. fit autem hic morbus & longus, & laboriosus, & lethalis. Sic Tom. 2. lib. 1. de morb. p. 4. longos autem necesse est esse Tabem Dysenteriam, &c.* Exquisita tamen Dysenteria vix potest inter morbos longos numerari, subvertitur enim, & prosternitur *Æconomia naturalis*, subtracto pabulo, forasque exturbato, vitæ atque Animalis *Æconomia* sustentaculo: Chylo, Sanguine, Spiritibus, exclusis, profusis, ferocientibus, ipsasque partes solidas misere depopulantibus, particulis rigidis acribus magis minusve, pro Symptomatum gravitate, & numero; sic ut diros multosque labores, breve vero vitæ spatium introducat. *Ratione Symptomatum prædictorum sic Hip. aph. 3. §. 6. à dejectione sincera mala est aph. 23. §. 7. Sic ubi ulcera fiunt maligna, ubi graveolentia, porracea, nigra, excernuntur. Vigilia immodicæ, Dejectiones sincera, nigra, fœtida, sanguinis*

copiosa excretio, *Singultus, vomitus, praecordiorum dolor, sitis, &c.* Dysenteriam plerumque lethalem praenunciant, Teste *Riverio prax. lib. x. cap. vi. §. 26.* mali quoque ominis sunt dejectio valde glutinosa, instar placentae ductilis, purulenta, saniosa, grumis splendidibus re-
 ferta, spumans, foetens, acore molesta, prassina, æruginosa, atrabiliaria *Aph. 22. §. 24. §. 17. putrida caruncula & morticinius foetor, pessima Aph. 26. §. 4.* à Causa externa, quam interna facilius curatur. Pueri & senes sæpius pereunt, quam in media ætate constituti: item uterum gerenti in consistente muliere, valde periculosa. A loco etiam periculum Judicatur, Tenuium enim Intestinatorum ulcera, Crassiorum ulceribus, difficilior curantur, tam ob multitudinem vasorum, quam quod Medicamenta per Anum injecta, vix eo pervenire possunt. *Tormina* si continua sine ullis Induciis, aut cum Induciis sed majori cum sævitia repetentia, mala. Item si subito in totum cessant Sphacellum portendunt; notante *D. Wedelio Dysentericos, quibus sedes cruenta absque doloribus erant, illos levius quidem visos agrotasse, at agrotasse pessime, & plerumque mortuos.* Dysenteria à pituita salsa acidaque mala. *Super-veniens lienosis bona dicitur Aph. 47. §. vi.* Sed non debet ea esse longa *aph. 43. §. vi. sic. Tom. 1. p. 567. n. 295.* Longa enim *Hydropes aut Intestinatorum levitates inducere potest & pereunt agri Aph. 43. §. vi. ab insania bona Aph. 5. §. vii.*

XIV. Missis ergo Theoreticis ad agenda accedimus. Quantum itaque ad Dysenteriae curationem ex ante dictis, satis patet, hanc multum variare ratione diversarum *Causarum* internarum externarumve, nec non *Differentiarum* respectu loci, materia peccantis, morborum quos insequitur, &c. quæ in individuis accurate distinguenda. In genere autem hujus ut aliorum morborum medela tribus nititur Indicationibus, quarum, 1. est *Curatoria*, hæc morbum ipsum respicit, & jubet vasorum apertorum occlusionem, & ulceris si adsit mundationem, exsiccationem, incarnationem, & cicatrizationem. Ut autem hæc tuto præstari possint. Succedit, 2. *Preservatoria*; quæ corrigit Causas apertionis aut exulcerationis vi pollentes, humores sc. antea in Causis culpatos, non solum *qualitate* sed *quantitate, motu & loco* peccantes, alterando, attemperando, evacuando & fluxum (ut plurimum aliunde ad intestina) sistendo & inhibendo. 3. *Vitalis* quæ *tormina, dolores, febrim, sitim* implacabilem, aliaque symptomata graviora mitigando, vires bonas conservat, languidas refocillat, erroresque commissos corrigit. Sic ut tota cura consistet in humorum peccan-

peccantium quantitatis evacuatione, qualitatum correctione, ab intestinis absterfione, ejus fluxus præventione, symptomatum mitigatione & ita vasorum apertorum oclufione, ulceris si adsit consolidatione, & sic Dysenterix curatione. Materia remediorum qua his satisfacere possumus Indicationibus, ex tribus itidem fontibus *Chyrgia*, *Pharmacia*, & *Diata* desumitur.

XV. *Chyrgia* V. S. (quæ potius præservationi quam curationi conducit) nobis proponit, de qua authores multum litigant, nos autem Dysenteriam per se non indicare V. S. putamus, sed ratione symptomatum & circumstantiarum; ideoque in principio, constantibus viribus, urgente feбри non maligna, magna humorum ebullitione, dolore atroci, vigiliis, Juveni plethorico, suppressa sanguinis, evacuatione, regione aërisque constitutione fervida, V. S. concedimus liberam, alias non. Ex eodem etiam fonte, *Friktiones* partium externarum petuntur, quæ caute administratæ, sc. loco calido, frigus inter peragendum & postea, cavendo, cum poros apperiant, & miasmata ad corporis superficiem allicunt, suas merentur laudes.

XVI. *Pharmacia* varia nobis suppetit remedia, prædictis Indicationibus satisfaciencia, quæ fere ad evacuantium aut alterantium Classem reduci possunt, plerumque ab evacuatione initium fit, & quidem per alvum; acres enim biliosi pravique humores, qui ad affectam ruunt partem, Medicamentis aliquantulum laxantibus educendi, & ne fluxum fluxui implicemus, ea quæ virtute leviter adstringendi prædita sunt adhibenda, Sæpius autem repetenda erit evacuatio, eo quod nova continuo suggeratur vitiata materia, in quem finem optime convenit *Rhabarb. in substantia*, cui pro re nata *Macis Cinam: N. M. Mastich. oc. Cancr. Nitr. &c.* addi possunt; quandoque in infuso, additis & aliis purgantibus & correctoriis, de quibus vid. *Riv. Sennert. &c.* quæ pro variis circumstantiis repetenda & mutanda; interim vitanda acria & fortiora purgantia, qualia sunt *Diagridiata, &c.* Cautè etiam hæc agenda sec. illud *Hip. aph. 24. §. 1. & 29. §. 2.* Semper memores acidum hic ut plurimum peccare, quod non purgandum nisi correctum; item habita causarum & symptomatum ratione, ut in *Dysenteria Epidemica*, ab *Hypercatharsi*, *Contagio*, cum febre maligna ubi purgatio vix convenit, sed ad sudorifera, præcipitantia, imo opiata fugiendum; Quandoquidem etiam in omni fere *Dysenteria* dolores maxime urgent, spiritus ferociunt, humores sunt acres, & in

progressu vix autem in principio ulcus fieri putarem, istæ Causæ, & symptomata urgentia, quæ revera morbi sunt, quibus curandis pro hic, & nunc incumbendum est Medico, respiciendæ. Ergoque ea quæ pluribus scopis respondeant optime miscentur, & propinantur. Ita expertissimus Lindanus Anodynum, & præcipitans, cum purganti & leviter astringenti conjungit v. g. ℞ *Diasecord. Fracast. a ʒss ad ʒj. Rhabarb. pulv. a ʒj. ad ʒss Laud. opiat gr. i. aut gr. ij. Syrup. de Rosis sicis Q. S. M. F. Bolus*, detur vespere, & si opus repetatur mane. Ubi saburra in primis viis, præmittenda erit purgatio, post purgationem optime datur Purgativum, nec in maximis torminibus ab opiat, & Narcoticis, false Necroticis dictis abstinendum, cum tot præstant exempla Dysenteriarum per sola opiata curatarum, sic Riv. Cent. 1. obs. 64. & Cent. 2. obs. 84. quibus sudorifera, præcipitantia, aut specifica appropriata, possunt admisceri de quibus in sequentibus.

XVII. Interim *Clysteres lenientes, abstergentes*, in principio injiciantur; postea vero glutinantes, adstringentes. Quandoque ea possunt misceri quæ pluribus Indicationibus respondeant, sic detergentibus lenientia, & glutinantia, imo adstringentia magis minus pro ratione Indicationum, & circumstantiarum recte adduntur; præcipue si Tenelusus urgeat, aut colluvies morbofa in crassis hæreat Intestinis. Hoc enim medicamentum Intestina detergit, aciem particularum infestantium obtundit, acrimoniam acidam, salinam &c. mitigat, & quod maxime laudandam, integris ferme viribus ad partem affectam pervenit; horum ingredientia ubique extant apud Authores, qualia sunt, *Herba vulneraria*, Plantag. Hyperic. Heder. Terrest. Verbasc. Pimpi. Pyrol. Virg. aur. Pylosel. Sanicul. Rad. Consolid. maj. decoct. ex lacte vel solo, vel add. Vitel. ovor. vel mucilag. Sem. Psillii, Cydon. vel quæ aliquo modo *adstringunt*, ut Flor. Ros. rubr. Bistort. Tormentil. vel *abstergunt* ut decoct. Hord. Furf. Tritic. cum Sacchar. aut Mel. rosac. imo quandoque Beta, Parietar. Terebinth. Chymici nonnulli ol. ceræ ad ʒj. in Clysteribus dissolvunt, eoque ventrem inungunt notante Riv. p. 687. his addantur Glutinantia (vulgo dicta) Gum. Trag. Arab. Thus mastich &c. *Ad Consolidandum & detergendum* Balsam. sulph. Terebinthinat. Anisat. Succinat. Hypericonat. ut & Bals. Italic. non male in usum revocantur; & si ulcus in tenuibus intestinis hæreat, per os exhibeantur. Cavendum tamen ne Intestina nimium irriteamus, & sciendum ad abstergendum majorem, ad consolidandum mi-

norem infusi mensuram requiri, nec ubi Tenesmus cum hiatu Ani ad-
est, Clysteres multum prodesse.

XVIII. Ad *Vomitiorum* usum quod spectat, maxima cum cautela
ista sunt propinanda, ne maximam perturbationem spiritibus jam fu-
rentibus, & sanguini nimium ebullienti inducant, & materiam peccan-
tem, ex inferioribus ad superiora, retrahant. Si vero ab assumptis
Dysenteria promanavit, & materia peccans adhuc in primis viis hæ-
reat, Æger ad vomitum proclivis sit, atque aliæ circumstantiæ con-
currant, Emeticum mitissimum, ut ol. amygd. cum Decoct. Hord.
Decoct. Vincetox. Cerevis. butyrat. aq. tepid. exhiberi potest; absti-
nendo ab Antimoniatis &c.

XIX. *Diaphoretica* quandoque aliis addita suo tempore, & partitis
vicibus exhibita ratione habita circumstantiarum, causarum, &c. in
Epidemica vero, & ab *Hypercatarsi*, ommissis purgantibus fere sola pro-
sunt. Hæc enim non solummodo acrimoniam temperant, sed etiam
suo modo evacuant, ergoque saburra humorum in primis viis vel non
data, aut sublata, in omni Dysenteria conveniunt. Huc spectant
varia simplicia uti Angelica Contrayerv. Scordium, Scabios. item aq.
Diaph. Menth. Fenic. Sal. Card. &c. Terr. Lemn. Sigil. Antim. Diaph.
oc. Cancr. Coral. lap. Bezoar. uterque, pulv. Bezoar. Sennert. Tinct.
Bezoar. Spir. & liquor terr. Sigil. Aq. Theriac. Elix. P.P. pro specificis
habentur priap. Ceti; Tauri, Cerv. ad ℥j in pulv. item C. C. c. &
l. igne præp. ut & ejus gelatina. Usnea Cranii human. de cujus arca-
nis contra quamcunque Hæmorrhagiam vid. *Helmont. de magnet. vuln.*
cur. & Nobiliss. Boyle Philosoph. Experiment. similiter Hepar Viper.
Crystal. Stercus canis comedentis, Aq. Suberata, Uvæ Quercin. ex
quibus variæ componi possunt formulæ, sequentem laudat *Ethmulle-*
rus ℞. Decoct. Priap. Cerv. ℥j. Syr. Corall. Querc. ℥ij. l. iij. Aq. Ci-
nam. ℥j. M. pro Julepo, de quo Capiat subinde ℥ij. iij. *Diuretica* etiam
hic locum habent caute autem nimis calida adhibenda, ne alias malum
augeatur, sec. illud *Cels. lib. 4. Cap. 15. ea que urinam moveant, si id con-*
secuta sunt; in aliam partem humorem avertendo prosunt: Si non sunt consecu-
ta noxam augent. Itaque nisi in quibus prompte id facere consueverunt, non sunt
adhibenda. Optime etiam *Cl. Vallan* Præceptor meus ætatem veneran-
dus notavit multa que contra dolorem, sitim, &c. prescribuntur, etiam *Diure-*
sin, quin, & Diaphoresin leniter movere, imo & ista que ad leniendam acri-
moniam, & acidum infringendum dantur talia esse, quin quod talia inter vult-

neraria, & iis finitima extens. Huic scopo inserviunt Rad. Gram. Herb. Capillar. Balsama sulph. prædicta, species Diacumin. emulsiones seminum, & alia Bezoardicis miscenda.

20. Correcta itaque *qualitate*, & evacuata *quantitate* materiae Adstringentia, Roborantia, Anodyna, Glutinantia, Consolidantia hic locum vendicant quandoquidem autem per totum morbi decursum *varia* pro variis gradibus, temporibus, & circumstantiis secundum Indicationes *eligenda*, evacuantibus aliisque *addenda*, *miscenda*, nos etiam illa in præcedentibus (unde petenda) aliquoufque tractavimus. Hic ergo pauca solummodo enumerabimus. Inter *Adstringentia* laudantur Cydoneata, Rad. & fol. *Plantag.* Cort. *Granat.* fol. & fruct. *Querc. Balauft.* fl. *Palm. Christ.* pulverisat. ex Aq. Chalib. vel propria sumpt. Catechu, Tinct. Mart. adstring. Syr. Myrtin. Specificum in hoc morbo est, Tragea Granorum Actes, [cujus] ℞ zj. N. M. tantundem, quibus mixtis, cum ovo parum coct. incorporentur, & sorbenda exhibeantur, vel cum aq. Dysenteric. q. s. misceantur, hæc autem in principio non sunt adhibenda, quid enim hoc esset nisi furem in stabulo claudere, de cujus consequentiis optime *Hip. Tom. 2. de Victæ Acut. T. 54. p. m. 312.* *Lenientia & Anodyna* sunt *juscula pinguis ol. Amygd. dulc. Rosar. Adipes Gallin. Anserin. Hircin.* additis aliis ex ante dictis, & per os, vel per anum adhibitis; imo ipsa narcotica, Syr. Papav. err. Cap. & Sem. Papav. alb. ut & ipsum Laudanum, & ex eo composit. Mithridat. Diascord. Philonium, Pil. de Cynogloss. mucilag. Sem. Succ. Papav. err. Mandrag. dolorem leniendo Somnum conciliando, fluxum sistendo &c. magnam afferrunt utilitatem. Cavendum tamen ne tonum ventriculi destruant &c. *Externa quoque Remedia Topica* congrua, internis suppetias ferunt, quorum ingens farrago apud *Sennert.* & alios extat, ad quos Lectorem ablego.

XXI. *Ad Diætam* quod attinet *aer* sit temperatus, *cibus* qui facile concoquatur, & bonum sanguinem producat. *Juscula* Vervecina Gallicæ. *Agrimon. Plantag. Argentim. Taps. Barbat. Hyperic.* &c. alterata, ita Decoct. ex omasis, pedibus & capit. vitulinis cum *Santalo, Mace, Cinam.* &c. Gelatin. C. C. *Raf. Ebor.* & similibus. Lac. *Bubul. Caprin.* in quo *silices, ferrum, aurum,* &c. ignita aliquoties extincta sunt. *Pultis ex oryza.* Amylum & farina in lacte Decoct. cui Cort. *Querc.* &c. possunt addi. Pro *Potu* vinum convenit rubellum adstringens cui add. *Sacchar. rosar.* &c. similiter Vinum *Tent, Malvaticum* cum Chalib. aut oc. Cancr. Vitentur morda.

mordacia, acetosa, salsa, &c. ante in Causis dicta. Exercitium Motusque vitentur, Quies imperetur, Somnus concilietur, Animi perturbationes ablegentur. Verbo, habeatur ratio temperamentis, sanguinis, humorum, temporis anni, Symptomatum urgentium, circumstantiarum, & indicationum, & sic annuente Summo Numine, felix operationi medicæ respondebit eventus; Tamen

*Non est in medico semper relevetur ut ager,
Interdum docta plus valet arte malum.*

COROLLARIA.

I.

*Ulcus ut plurimum non est Causa sed effectus
Dysenteria.*

II.

*Mucus copiosus qui dejicitur, non est Velamentum
Intestinorum, sed quid productum ex Chylo,
Lympha, Spiritibus &c. varie mixtis, mu-
tatis, & corruptis.*

III.

*Quandoque tamen non solummodo velamentum,
sed & partes integrantes Intestinorum excerni
possunt Aph. 4. 26.*

Morbi

IV.

*Morbi simplices in speculatione, non autem in
praxi reperiuntur.*

V.

*In morbis curandis medicamenta non ad morbi de-
finitionem, sed ad Ægri circumstantias ac-
commodanda,*

VI.

*Ergo formula potius ad lectum, quam in museo
componenda.*

VII.

Narcotica non usu, sed abusu fiunt Necrotica.

F I N I S.

